

**Міністерство освіти і науки України
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАФТИ І ГАЗУ**

ХАСАНОВ Руслан Рафісович

УДК 35.078:316.485.6(477)

**СОЦІАЛЬНІ КОНФЛІКТИ У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в ПрАТ "Вищий навчальний заклад "Міжрегіональна Академія управління персоналом".

Науковий керівник – доктор соціологічних наук, професор
АФОНІН Едуард Андрійович,
Національна академія державного управління
при Президентові України, професор кафедри
публічної політики та політичної аналітики.

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор
КРУТІЙ Олена Миколаївна,
Харківський регіональний інститут державного
управління Національної академії державного
управління при Президентові України, професор
кафедри політології та філософії;

доктор наук з державного управління, доцент
КІСЛОВ Денис Васильович,
Відкритий міжнародний університет розвитку
людини "УКРАЇНА", завідувач кафедри
міжнародного права, міжнародних відносин та
соціально-гуманітарних дисциплін.

Захист відбудеться *29 жовтня 2020 року об 11 годині* на засіданні спеціалізованої вченої ради К 20.052.07 Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу за адресою: 76010, м. Івано-Франківськ, вул. Короля Данила, 13, к. 12-21.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу за адресою: 76019, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15.

Автореферат розісланий *28 вересня 2020 року*.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

А.В. Мазак

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Для суспільства, в якому спостерігається зміна політичної системи, економічних відносин, геополітичного простору та культури, є характерним зростання конфліктності, що слід розуміти як соціетальну кризу. Сучасне українське суспільство характеризується зростанням невизначеності та нестабільності, спричинених, насамперед, впливом глобалізації, розширенням конфліктного простору, підвищенням напруженості у міжнародних відносинах, руйнуванням усталених структур, а також зміною характеру відносин у людському суспільстві.

Ускладнення людської життєдіяльності, невідповідність існуючих концепцій національної безпеки, стратегій та програм соціально-економічного розвитку викликам сучасних конфліктів посилюють рівень конфліктогенності в суспільстві. В онтологічному аспекті соціальний конфлікт та національна безпека перебувають у тісному взаємозв'язку. Зазвичай синхронність конфліктного перебігу соціогенезису проявляється через послаблення стану захищеності життєво важливих інтересів суспільства та держави від деструктивних ендогенних та екзогенних факторів. У свою чергу, прийнятний рівень національної безпеки (захищеність суспільства) суттєво знижує конфліктогенність, перш за все мінімізуючи ймовірність виникнення в країні антагоністичних конфліктів, орієнтованих на взаємне знищення соціальних опонентів. Розробка механізмів попередження соціальних конфліктів в контексті забезпечення національної безпеки посідає ключове місце у сучасній системі публічної політики. Тобто, ефективна система механізмів попередження соціальних конфліктів, яка реалізується у співпраці з громадськістю, є одним з актуальних засобів забезпечення стабільності, суспільного миру та безпеки держави.

Аналіз наукових досліджень і публікацій дає підстави стверджувати, що теоретико-методологічні засади соціальних конфліктів у системі публічного управління досліджувались у світовій та вітчизняній науковій літературі на різних історичних етапах. Дослідженню змісту та особливостей впливу соціальних конфліктів на безпеку держави відводилось важливе місце у працях відомих учених та мислителів: М. Вебера, С. Вольфа, Т. Гоббса, Ф. Листа, Н. Макіавеллі, К. Маркса, В. Парето, Г. Саймона, А. Сена, А. Сміта, Дж. М. Кейнса, К. фон Клаузевіца, Дж. Фіарона, Т. Шеллінга та багатьох інших авторів. Науковий доробок цих дослідників є класичним, базовим сегментом сучасного наукового дискурсу з даної проблеми та основою для сучасних концепцій врегулювання соціальних конфліктів та забезпечення національної безпеки.

У сучасному вітчизняному науковому дискурсі проблематика формування комплексних механізмів попередження соціальних конфліктів у системі публічного управління національною безпекою розглядається у роботах вчених: О. Амоші, Е. Афоніна, А. Бандурки, В. Бебика, І. Ващенко, О. Васильєвої, О. Власюка, В. Воротіна, В. Горбуліна, А. Гриценка, Г. Губерної, А. Дацюка, В. Дементьєва, Д. Дзвінчука, Н. Довганя, Т. Карлова, О. Крутія, О. Крюкова, В. Мунтіяна, В. Нижник, О. Новікової, М. Пірена, О. Радченка, Т. Сенюшкіної, Г. Ситника, А. Стойки, С. Хаджирадевої, Н. Федчуна та інших.

Не зважаючи на вагомий напрацювання у царині дослідження особливостей врегулювання соціальних конфліктів в системі публічного управління національною безпекою відсутній загальноновизнаний термінологічний, методологічний й емпіричний апарат щодо визначення їх сутності та змісту. Необхідність удосконалення наукових засад щодо розробки комплексного механізму попередження соціальних конфліктів у

системі публічного управління з метою забезпечення національної безпеки держави, підвищення ефективності його реалізації, інституціонального забезпечення з урахуванням впливу об'єктивних екзогенних та ендогенних факторів, особливості реалізації прав людини як наряду удосконалення механізмів попередження соціальних конфліктів у системі публічного управління національною безпекою визначають актуальність даного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дослідження відповідає пріоритетним напрямкам фундаментальних і прикладних наукових досліджень України у сфері державного управління з питань формування та реалізації механізмів попередження соціальних конфліктів у системі публічного управління національною безпекою держави. Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідних робіт, що реалізуються у рамках науково-дослідницької теми Міжрегіональної Академії управління персоналом у процесі розробки науково-дослідної роботи: "Теоретико-методологічні основи становлення української державності і соціальна практика: політичні, юридичні, економічні й психологічні проблеми" (ДР № 0113U007698). Доробок автора полягає в розробці напрямів удосконалення системи державного управління у сфері попередження та подолання соціальних конфліктів.

Мета та завдання дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є теоретико-методологічне обґрунтування процесів формування механізмів попередження соціальних конфліктів у системі публічного управління національною безпекою держави і розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення на основі забезпечення реалізації прав людини та впровадження новітньої інноваційної моделі "Quadruple Helix".

Реалізація визначеної мети зумовила постановку й вирішення таких *завдань*:

- з'ясувати онтологічну сутність, зміст, природу соціального конфлікту в системі публічного управління національною безпекою;
- систематизувати дискурсне поле проблематики наукового розуміння соціальних конфліктів як негативного чинника національної безпеки держави;
- визначити чинники соціальних конфліктів в системі публічного управління, які пов'язані з порушенням національної безпеки держави;
- виокремити й охарактеризувати соціальні конфлікти за рівнем їх впливу на національну безпеку держави;
- розкрити особливості інституціоналізації публічного управління в контексті врегулювання соціальних конфліктів в Україні;
- здійснити аналіз кращих зарубіжних практик щодо запобігання соціальних конфліктів у вітчизняній системі публічного управління;
- розкрити структуру системи механізмів публічного управління попередження соціальних конфліктів в контексті забезпечення національної безпеки держави;
- здійснити оцінку реалізації прав людини, як наряду удосконалення механізмів попередження соціальних конфліктів у системі публічного управління національною безпекою;
- розробити пропозиції щодо формування моделі комплексного механізму попередження соціальних конфліктів в системі публічної влади України та забезпечення національної безпеки.

Об'єктом дослідження є процеси публічного управління попередженням, розв'язанням та трансформацією соціальних конфліктів. *Предмет* дослідження –

теоретико-методологічні, методичні аспекти стратегічного інституційного забезпечення формування і реалізації механізмів попередження соціальних конфліктів та практичні рекомендації щодо їх імплементації у практику публічного управління у контексті забезпечення національної безпеки держави.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є *системний підхід*, що дозволяє розглядати систему механізмів попередження соціальних конфліктів. В цьому аспекті було логічним застосування *структурно-функціонального методу*, що сприяє виокремленню фундаментальних, структурно-операційних та еволюційних домінант соціальних конфліктів у системі публічного управління національною безпекою (підрозділи 1.1, 2.1). За допомогою *антропологічного підходу* визначено особливості розуміння соціальних конфліктів як негативного чинника національної безпеки держави; репрезентовано комплементарну міжінституційну модель державного управління інноваційним розвитком аграрного сектору України (підрозділ 1.2). *Неофункціональний підхід* дозволив дослідити основні завдання інституціоналізації публічного управління в контексті врегулювання соціальних конфліктів в Україні (підрозділ 2.2). *Циклічний підхід* дав змогу здійснити системний аналіз реалізації прав людини, як напряду удосконалення механізмів попередження соціальних конфліктів у системі публічного управління національною безпекою; розробити пропозиції щодо формування моделі комплексного механізму попередження соціальних конфліктів в системі публічної влади України та забезпечення національної безпеки (підрозділи 3.2, 3.3). А використання *компаративного методу* забезпечує розкриття закономірностей впливу та сучасні тенденції становлення й удосконалення інституційно-правових засад врегулювання соціальних конфліктів в Україні; проведення аналізу кращих зарубіжних практик щодо запобігання соціальних конфліктів у вітчизняній системі публічного управління (підрозділи 3.1, 2.3). Завдяки *емпіричним методам* дослідження проаналізовано чинники соціальних конфліктів в системі публічного управління, які пов'язані з порушенням національної безпеки держави (підрозділ 1.3).

У дисертації знайшли відображення публікації, засновані на сучасному дослідницькому матеріалі – монографіях, дисертаційних дослідженнях, матеріалах наукових семінарів, конференцій з питань щодо формування та реалізації механізмів попередження соціальних конфліктів у системі публічного управління національною безпекою, відповідно до завдань, поставлених у дисертаційному дослідженні. Інформаційною базою слугували законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України, укази і розпорядження Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, законодавчі та нормативні документи Європейського Союзу та Ради Європи, наукова література, результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні державотворчого характеру формування механізмів попередження соціальних конфліктів у системі публічного управління національною безпекою держави і розробці практичних рекомендацій щодо їх удосконалення на основі забезпечення реалізації прав людини та впровадження новітньої інноваційної моделі "Quadruple Helix". Основні наукові результати, які характеризують новизну результатів виконаного дослідження, полягають у тому, що:

уперше:

– обґрунтовано комплексний механізм попередження соціальних конфліктів в системі публічного управління національною безпекою, що відрізняється

застосуванням новітнього інноваційного підходу "Quadruple Helix" та базується на теоретико-методологічних підходах до комплементарної взаємодії органів державної влади, бізнесу, громадськості та інформаційно-комунікаційної системи, специфічних суспільних принципах публічного управління, в основі якої знаходиться комплекс сучасних механізмів (нормативно-правовий, організаційний, інформаційно-комунікаційний), узгоджених до умов глобалізації з урахуванням соціальних інтересів суспільства;

удосконалено:

– методологію формування структури системи механізмів публічного управління попередження соціальних конфліктів в контексті забезпечення національної безпеки, яка, на відміну від існуючих, ґрунтується на принципах становлення державою умов для реалізації прав людини і фундаментальних свобод шляхом виокремлення й систематизації двох компонентів системи (зовнішньо-орієнтованого та внутрішньо-орієнтованого) та груп механізмів: 1) інституційний (нормативно-правовий та організаційний механізми); 2) інформаційно-комунікаційний, які є складовою систем публічного управління національною безпекою держави;

– організаційно-функціональну структуру системи публічного управління соціальними конфліктами, яка відрізняється виокремленням соціально-економічних (порушення соціальних та економічних прав населення, криза формальної економіки, інтенсифікація конкуренції, економічні мотиви пошуку ренти, приватизація тощо) та інституційних (неефективність державної політики та недосконалість громадського управління) чинників, які мають вплив на усі рівні управління з метою запобігання ескалації соціальних конфліктів в системі національної безпеки держави;

– систематизацію дискурсного поля проблематики дослідження соціальних конфліктів як об'єкту публічного управління та їх негативного впливу на національну безпеку держави шляхом виокремлення п'яти підходів, які вирізняються міждисциплінарним характером предмету дослідження, обумовлюючи широту наукового пошуку: суспільно-філософський; політико-економічний; нормативний; процесний; інституційний;

– науково-методичний підхід до оцінки стану реалізації соціально-економічних і культурних прав людини, який є інструментарієм для визначення результативності механізмів попередження соціальних конфліктів у системі публічного управління національною безпекою, який вирізняється змістовною наповненістю показників оцінювання ризиків ескалації конфліктів між державами й внутрішніх соціальних конфліктів, та використанням інформаційно-комунікаційних технологій для проведення моніторингу безпекової ситуації стану рівня конфліктогенності держави, що є основою інноваційної системи публічного управління соціальними конфліктами з метою їх попередження;

дістали подальшого розвитку:

– наукове висвітлення теорій соціальних конфліктів, як складової теорії національної безпеки держави, що вирізняється обґрунтуванням зв'язків між категоріями "національна безпека держави", "публічне управління", "соціальний конфлікт" та "права людини", розкриваючи сутність і зміст авторського поняття "публічне управління соціальними конфліктами як чинник забезпечення національної безпеки держави", яке представляє собою комплекс взаємопов'язаних організаційно-економічних форм демократичного управлінського впливу інститутів держави та

громадськості на попередження, мінімізацію або подолання конфліктних ситуацій у суспільстві та, як наслідок, забезпечення національної безпеки держави;

– розкриття специфічних характеристик інституціоналізації публічного управління соціальними конфліктами, в частині ідентифікації національних особливостей реалізації функцій органів державної влади та їх взаємовідносин з громадянським інформаційним суспільством, в тому числі щодо: створення дієвих соціальних ліфтів; підвищення відповідальності, прозорості й підзвітності перед суспільством; проведення реформ щодо децентралізації та субсидіарності; розвитку інститутів громадянського суспільства; руйнування монополії на владу;

– виокремлення соціальних конфліктів за рівнем впливу на національну безпеку держави шляхом їх класифікації на три групи (виклик, загроза та небезпека) у контексті ідентифікації ключових соціально-політичних факторів, які впливають на стан національної безпеки держави, до яких віднесено: воєнно-політичну нестабільність; посягання з боку окремих груп та осіб на державний суверенітет, права і свободи громадян; поширення корупції; міжнародний тероризм; результативність існуючих структур і механізмів забезпечення глобальної стабільності; рівень фінансового забезпечення програм реформування Воєнної організації та оборонно-промислового комплексу; рівень соціального захисту громадян; екологічні проблеми; міграційні процеси та інші;

– узагальнення кращих зарубіжних практик щодо запобігання соціальних конфліктів у системі публічного управління шляхом виокремлення форм та напрямів імплементації домінант концепції е-демократії в умовах становлення інформаційного суспільства, до яких віднесено по-перше, діалогову взаємодію державних та громадських інститутів в інформаційно-комунікаційній системі; по-друге, диверсифікований підхід до організації участі громадськості в управлінні соціальними конфліктами та контроль за забезпеченням національної безпеки держави.

Практичне значення одержаних результатів. Основні теоретичні положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження частково реалізовані, перебувають в процесі реалізації та можуть бути впроваджені у подальшому в сфері державного управління процесами запобігання, попередження та вирішення соціальних конфліктів. Зокрема, результати дисертаційного дослідження реалізовані в практичній діяльності Українського товариства сприяння соціальним інноваціям (довідка впровадження від 31.05.2018 р. № 11), Української технологічної академії (довідка впровадження від 14.11.2019 р. № 17) та Київської обласної ради (акт про впровадження від 13.02.2020 р.). В діяльності цих інституцій враховано методологічні положення дисертації, що стосуються формування системи механізмів публічного управління щодо попередження соціальних конфліктів, в тому числі застосування діалогових форм взаємодії державних та громадських інституцій та диверсифікованого підходу до організації участі громадськості в управлінні соціальними конфліктами.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею автора, в якій викладені його погляди на вирішення проблем публічного управління у сфері врегулювання соціальних конфліктів та забезпечення національної безпеки держави. Усі висновки і положення, винесені на захист, розроблені дисертантом особисто. З наукової праці, виконаної у співавторстві [1], в роботі використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистого доробку дисертанта.

Апробація результатів дисертації. Апробація результатів дослідження здійснювалась на наступних науково-комунікативних заходах: Міжнародна науково-

практична конференція "Сучасні суспільні комунікації: проблеми, пріоритети та першочергові завдання в євроінтеграційних процесах" (Хелм, Польща, 2015); Польсько-Українська міжнародна науково-практична конференція за підтримки Адміністрації Президента України П. Порошенка "Роль суспільної комунікації та мас-медіа в процесах європейської інтеграції" (Ченстохова, Польща, 2017); Науково-практична конференція за міжнародною участю "Національні цінності й національні інтереси в системі публічного управління" (Київ, 2017); I міжнародна науково-практична конференція, присвячена XII Всеукраїнському фестивалю науки та 95-річчю Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка "Інновації і сучасні бізнес-технології в економіці та управлінні (союз науки і практики)" (Суми, 2018), 10-а Всеукраїнська науково-практична конференція "Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи" (Херсон, 2019).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 12 наукових праць, серед яких 5 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті у закордонних наукових періодичних виданнях за напрямом дослідження, 5 матеріалів тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації – 265 сторінок комп'ютерного тексту, основний зміст викладено на 216 сторінках. Робота містить 4 таблиці, 20 рисунків, 7 додатків. Список використаних джерел охоплює 255 найменувань, зокрема 57 – іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** сформульовано наукову проблему дослідження, обґрунтовано вибір теми та її актуальність, зв'язок роботи із науковими програмами, планами та темами, визначено мету й основні завдання дослідження, його об'єкт, предмет, методи, висвітлено наукову новизну й практичне значення отриманих результатів, наведено інформацію про їх апробацію й упровадження, про кількість публікацій за темою дисертації.

У **першому розділі** – *"Теоретичні засади дослідження соціальних конфліктів в системі публічного управління як чинника національної безпеки держави"* – досліджено генезу, суть та природу соціального конфлікту в системі публічного управління національною безпекою; розкрито проблематику наукового розуміння соціальних конфліктів як негативного чинника національної безпеки держави; систематизовано підходи до класифікації чинників соціальних конфліктів в системі публічного управління, які пов'язані з порушенням національної безпеки держави.

Встановлено, що в онтологічному сенсі соціальний конфлікт та національна безпека між собою досить тісно пов'язані. Адже зазвичай конфліктний перебіг соціогенезису послаблює стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства та держави від деструктивних екзогенних та ендогенних впливів. Так і за прийняттого рівня національної безпеки знижується власний потенціал соціальних конфліктів, насамперед у контексті мінімізації ймовірності виникнення всередині країни таких конфліктів, орієнтованих на взаємне знищення соціальних опонентів. Обґрунтовано характерні риси сучасних конфліктів: більшість конфліктів є внутрішньодержавними, кількість зовнішніх конфліктів (між державами) значно зменшилась; нові соціальні конфлікти відбуваються, як результат зменшення ролі держави, нестабільності й трансформацій, що викликані процесом глобалізації,

лібералізації торгівлі та боротьби за світові ринки. Публічне управління соціальними конфліктами у контексті забезпечення національної безпеки держави запропоновано розглядати як комплекс взаємопов'язаних організаційно-економічних форм демократичного управлінського впливу інститутів держави та громадськості на попередження, мінімізацію або подолання конфліктних ситуацій у суспільстві та, як наслідок, забезпечення національної безпеки держави.

Аналіз дискурсного простору проблематики соціальних конфліктів у вимірі публічного управління та національної безпеки засвідчив про значну увагу до цих процесів як з боку науковців, практиків, так і з боку усього суспільства, що обумовлено ключовою роллю, яку відіграють в демократичному державотворенні соціальні конфлікти та процес їх врегулювання. Запропоновано систематизувати дискурсний простір обраного предмету дослідження шляхом умовного виокремлення наступних підходів: 1) суспільно-філософський; 2) політико-економічний; 3) нормативний; 4) процесний; 5) інституційний.

Обґрунтовано, що важливою складовою конфліктів є соціально-економічні аспекти, які потребують додаткового аналізу, що пояснюється такими особливостями: 1) негативні форми прояву соціальних конфліктів слугують зворотним напрямком для процесу розвитку, адже призводять до бідності, стагнації економіки й соціальної інфраструктури; 2) соціально-економічний розвиток, у свою чергу, може слугувати дієвим інструментом для попередження і нейтралізації конфліктів. Ризик активізації конфліктних ситуацій є вищим у тих країнах, які мають низькі показники ВВП на душу населення, зростаючий рівнем соціально-економічної нерівності та пов'язаний із зростанням соціальної поляризації населення. Тобто соціальні конфлікти є не тільки загрозливим явищем для соціально-економічного розвитку країни, а й результатом спаду показників економічного розвитку.

У результаті дослідження встановлено, що за своїм змістом соціальні конфлікти відіграють досить важливу роль у житті суспільства, в його функціонуванні та розвитку, а тому їх не можна розглядати лише, як неминуче зло, як соціальну патологію, яка чинить деструктивний вплив на суспільство, якої можна раз і назавжди позбутися в соціумі. Тобто соціальний конфлікт є цілком закономірним й логічним у будь-якій соціально-економічній системі; визначаючи його дестабілізуючу роль, ми наголошуємо водночас, що за своїм змістом він є завжди організуючою формою поступу цивілізації. Важливою складовою комплексного аналізу причин соціальних конфліктів є дослідження умов розвитку суспільства та моделей економічного розвитку і політичних режимів, які формують передумови для загострення конфліктних ситуацій. Використання соціального конфлікту як важливого чинника національної небезпеки представлено через систему факторів та індикаторів (рис. 1).

Зазначено, що дотримання національних інтересів України у контексті появи нових викликів й загроз безпеці держави повинно ґуртуватись на пріоритетах реформування сектору безпеки враховуючи стандарти прав людини та демократичного урядування, приймаючи рішення на всіх рівнях. Суттєві трансформації у розумінні національної безпеки, пов'язані із затвердженням концепції безпеки людини, призвело до того, що в традиційне управління безпекою та функціонування державних інститутів безпеки втручаються недержавні інститути. Запропоновано власну класифікацію чинників соціальних конфліктів в системі публічного управління, які пов'язані з порушенням національної безпеки: соціально-економічні (порушення соціальних та економічних прав населення, криза формальної економіки,

інтенсифікація конкуренції, економічні мотиви пошуку ренти, приватизація тощо) та інституційних (неефективність державної політики та недосконалість громадського управління).

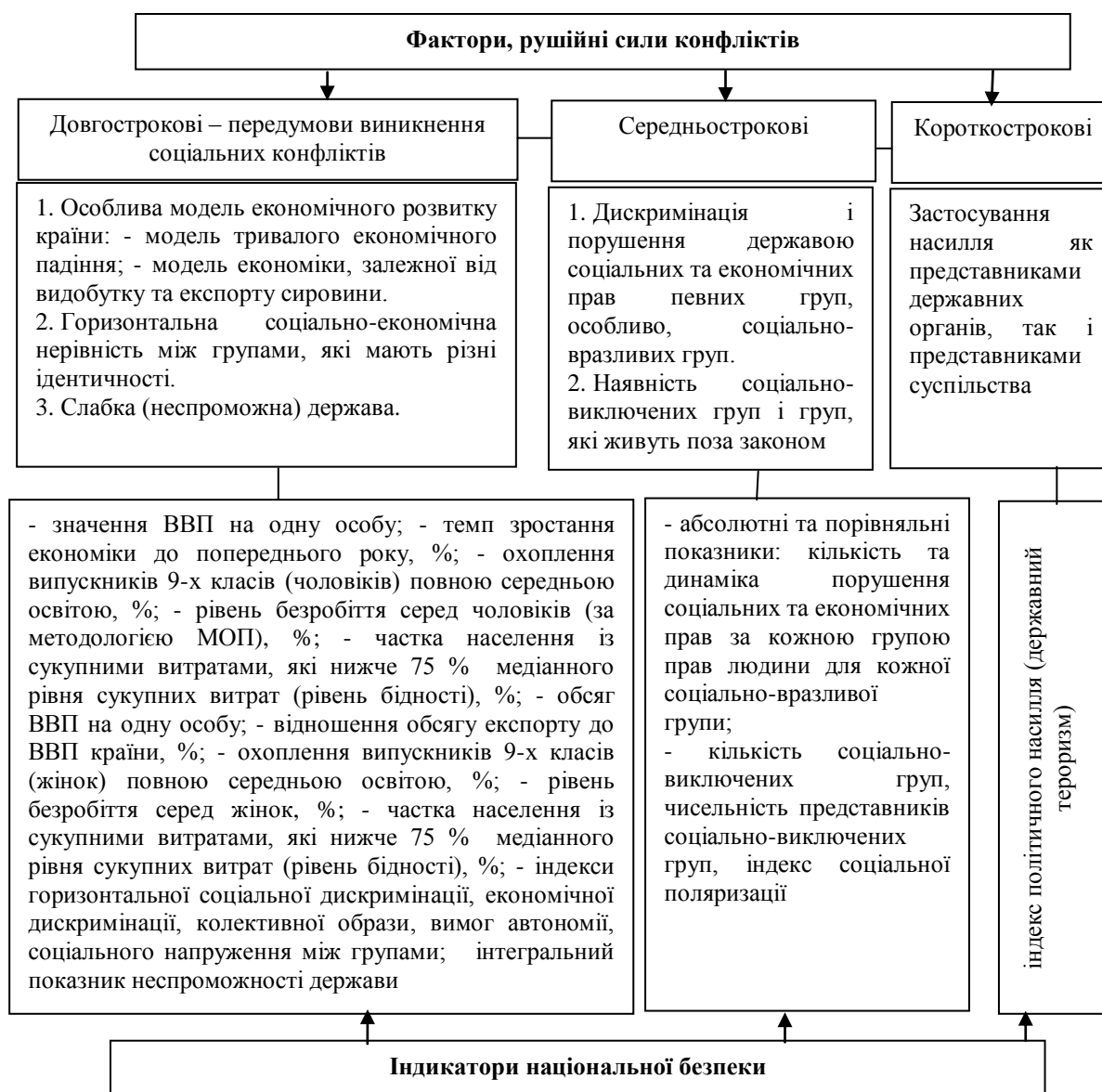

Рис. 1 – Рушійні сили соціальних конфліктів та індикатори національної безпеки

Основними напрямками системи публічного управління соціальними конфліктами з питань забезпечення національної безпеки в соціально-економічній сфері має бути: забезпечення умов для стійкого економічного зростання й підвищення конкурентоспроможності національної економіки; прискорення прогресивних структурних та інституціональних змін в соціально-економічній сфері, поліпшення інноваційно-інвестиційного клімату, підвищення його ефективності; врегулювання законодавства щодо захисту прав людей у різних сферах; удосконалення антимонопольної політики; формування ефективного механізму державного регулювання природних монополій; подолання "тінізації" економіки шляхом реформування податкової системи, оздоровлення фінансово-кредитної сфери, зменшення позабанківського обігу грошової маси та ін. Інституційні чинники актуалізують такі напрямки системи публічного управління національною безпекою: реформування армії, демократизації інституцій безпеки та залучення громадян до оцінки ефективності проведених реформ; реформа збройних сил, міліції, розвідки,

судової системи; розвиток інститутів, які інтегрують державну політику соціально-економічного розвитку та національну безпеку; посилення ефективності управління в секторі безпеки; становлення професійної державної служби, яка є відповідальною перед суспільством у сфері безпеки.

У **другому розділі** – *"Концептуальні засади інституціоналізації публічного управління щодо врегулювання соціальних конфліктів в системі національної безпеки України"* – охарактеризовано соціальні конфлікти за рівнем їх впливу на національну безпеку держави; оцінено особливості інституціоналізації публічного управління в контексті врегулювання соціальних конфліктів в Україні; проаналізовано зарубіжний досвід щодо запобігання соціальних конфліктів у вітчизняній системі публічного управління.

Запропонована власна ієрархізація соціальних конфліктів в залежності від їх впливу на національну безпеку: 1. Соціальний конфлікт як виклик національній безпеці є невід'ємним атрибутом повсякденної взаємодії індивідів й соціальних груп і не потребує негайної спеціальної реакції на його нейтралізацію. 2. Соціальний конфлікт як загроза національній безпеці може мати як разовий, так і системний характер прояву, який сприймається як дисфункціональний вплив, що здатен нанести значну шкоду державі, окремому індивіду всьому суспільству. 3. Соціальний конфлікт як небезпека національній безпеці свідчить про реальну можливість критичного стану в державі, який ставить під сумнів її подальший розвиток у попередній якості, загрожуючи процесу існування.

Розроблено модель впливу соціальних конфліктів на систему національної безпеки держави. На "вході" запропонованої системи розміщені загальносуспільні запити, наполягання, потреби, очікування, пов'язані зі здатністю системи адекватно відреагувати на соціальні конфлікти та їх розвиток запропонувавши відповідні заходи безпекового характеру, які забезпечуються перш за все державою із залученням громадянського суспільства, формуючи цим самим ефективну публічну політику. На "виході" системи забезпечення національної безпеки варто розглядати низку безпекових рішень та дій, які пропонуються суспільству (рис.2).

Як показав практичний досвід, учасники, що беруть участь в соціальному конфлікті, або ж певним чином залучені до нього у якості посередників, зазвичай прагнуть до процесу управління соціальним конфліктом або ж до його контролю. Саме контроль, як форма державного й громадського впливу на соціальний конфлікт, передбачає так звану трьохрівневу програму дій: на першому рівні реалізуються превентивні заходи у вигляді оцінки ключових елементів в сфері соціального конфлікту (аналіз причин, складу не завжди передбачуваних учасників конфлікту, їх позицій тощо), оцінки особливостей взаємодії учасників та моніторингу проведених дій; визначення факторів, які у рівній мірі сприяють посиленню інтенсивності соціального конфлікту, та перешкоджають його розгортанню, що сприяє визначенню основних напрямків дії суб'єктів відповідного контролю; своєчасне попередження розвитку соціального конфлікту; мінімізація рівня соціальної напруги, яка виникає у результаті розвитку соціального конфлікту в суміжних сферах суспільною життя, щоб уникнути додаткових загроз, на врегулювання яких можуть витратитись додаткові ресурси.

Встановлено, що першочерговим завданням інституціоналізації публічного управління соціальними конфліктами є формування довгострокової стратегії забезпечення національної безпеки, яка повинна мати загальнонаціональне значення й

широку соціальну підтримку. Пріоритетним є недопущення соціальних конфліктів всередині держави та суспільства шляхом реалізації системних реформ у основних сферах суспільного життя, орієнтація на мінімізацію прояву соціальних конфліктів зовнішнього походження. До пріоритетних напрямків вдосконалення соціальних

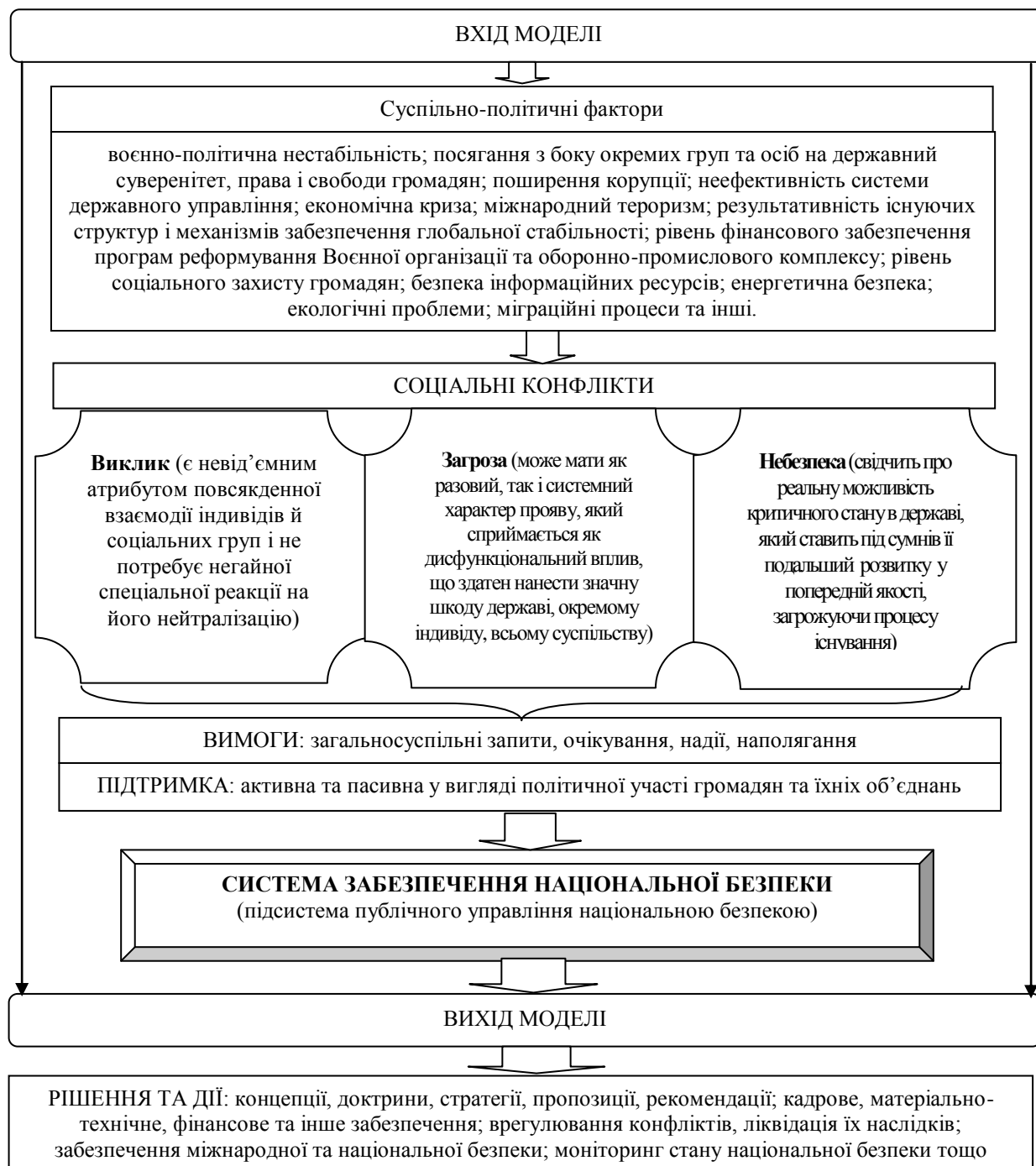

Рис. 2 – Модель впливу соціальних конфліктів на систему національної безпеки держави

інститутів у напрямку їх інституціоналізації належать: формування ефективних соціальних ліфтів; реформування інститутів влади у напрямку підвищення їх результативності, відповідальності, прозорості й підзвітності перед суспільством; адаптація до європейських стандартів у контексті проведення адміністративно-територіальної реформи щодо децентралізації і субсидіарності; сприяння розвитку інститутів громадянського суспільства через підвищення рівня соціальної свідомості громадян та формування активної соціальної культури; налагодження взаємодії та

відповідальності всіх легітимних гілок влади; руйнування монополії на владу, а саме знищення олігархічних фінансово-промислових груп.

На основі проведеного аналізу світової практики з досліджуваної проблематики автором зроблено висновок про те, що в сучасній практиці сформувалися деякі підходи до управління соціальними конфліктами. У найзагальнішому вигляді вся сукупність підходів дає можливість стверджувати про пріоритетність існування профілактичної та інформаційно-консультаційної функції у публічному управлінні такими конфліктами, а також забезпеченні принципу диверсифікації основних форм участі громадськості в процесах управління, що позитивно впливає на систему публічного управління соціальними конфліктами та національну безпеку держави. Виявлено, що в провідних країнах світу поширені діалогові форми взаємодії органів державної влади, громадськості та інформаційної системи у напрямку нейтралізації загроз соціальних конфліктів в державі. Визначено, що така діалогова взаємодія в європейських державах реалізується у вигляді систем Електронний Уряд (е-Уряд) та "Відкритий Уряд".

Запропоновано оптимізаційні напрями щодо попередження та вирішення соціальних конфліктів, які зумовлені обмеженнями в застосуванні варіативності публічного управління соціальними конфліктами в Україні, серед яких: формування розвиненого громадянського суспільства; збалансування політичної влади; становлення сталого розвитку; оптимізація кадрового забезпечення; розвиток якісних послуг держави; активізація інформаційно-комунікаційних технологій, мережевого суспільства; формування механізмів демократичного врядування; контроль за забезпеченням національної безпеки загалом.

У **третьому розділі** – *"Механізми попередження соціальних конфліктів у системі публічного управління в контексті забезпечення національної безпеки держави"* – розкрито структуру системи механізмів публічного управління попередження соціальних конфліктів в контексті забезпечення національної безпеки держави; запропоновано напрями удосконалення механізмів попередження соціальних конфліктів у системі публічного управління національною безпекою; розроблено пропозиції щодо формування моделі комплексного механізму попередження соціальних конфліктів в системі публічної влади України та забезпечення національної безпеки.

Систематизовано сучасні системи попередження соціальних конфліктів, які використовуються у світі (урядові системи, міжурядові системи та системи неурядових організацій). Представлено концептуально новий підхід до формування системи попередження соціальних конфліктів у контексті забезпечення національної безпеки, який дозволяє інтегрувати до єдиної аналітичної структури діагностику, ідентифікацію різних форм соціальних конфліктів, аналіз причин виникнення таких конфліктів, а також обґрунтовувати механізми їх загострення та розробляти рекомендації щодо удосконалення публічної політики попередження соціальних конфліктів. Запропонована нами система механізмів попередження соціальних конфліктів складається з двох компонентів: зовнішньо-орієнтованого та внутрішньо-орієнтованого.

Розроблено концептуальну схему оцінки ризиків виникнення внутрішніх конфліктів, яка складається з таких елементів: 1) визначення типів конфліктів; 2) ідентифікація рівня ризикованості соціальних конфліктів; 3) оцінка функцій національних і міжнародних інститутів у запобіганні та розв'язанні конфліктів; 4) оцінка інституціональних, соціально-економічних, культурно-релігійних,

політичних чинників, які впливають на тривалість конфлікту та забезпеченість національної безпеки. До етапів функціонування такої системи належать: 1) розробка баз даних; 2) аналіз особливих ситуацій та випадків соціальних конфліктів; 3) розробка статистичних моделей для прогнозування ризику соціальних конфліктів у країнах світу; 4) застосування моделей для прогнозування ризиків виникнення різних форм соціальних конфліктів; 5) розробка заходів публічної політики щодо забезпечення національної безпеки.

До напрямів подальшого вдосконалення комплексної систем попередження соціальних конфліктів запропоновано віднести: синтез методології кількісного та якісного аналізу ситуацій неспроможності державних інститутів вирішувати соціальні конфлікти; запровадження моніторингу та оцінки процесів негативного соціального розвитку на мікрорівні, які призводять до активізації соціальних конфліктів. Взаємозв'язок між стратегічним управлінням національною безпекою та захистом прав людини є динамічним та багатограним, який представляє собою не лише трансформації змісту сучасних соціальних конфліктів, а й напрями розв'язання конфліктів у комплементарній взаємодії з громадськістю. Рівень реалізації прав людини є представленням й особливою характеристикою існуючого соціально-політичного устрою країни. Як внутрішньо-орієнтовані соціальні конфлікти так і зовнішньо-орієнтовані є певними проявами конкуренції між різними соціетальними і нормативними устроями, а також правами, які легітимізують кожний устрій.

Розглядаючи комплексні загрози національній безпеці держави, визначено, що нормативний підхід до забезпечення реалізації прав людини як сутності й важливої функції держави має включати такі три ключові елементи: гарантії захисту та безпеки індивідів та громад, насамперед представників соціально вразливих груп; розвиток культури демократичного урядування; налагодження доступу представників соціально вразливих та соціально виключених груп до основних послуг, які надає держава. Кожен з таких концептуальних елементів повинен бути пріоритетом у процесі реформування сектору національної безпеки України та системи публічного управління на засадах стійкого покращання людського розвитку, розвитку громадського суспільства, розподілі влади між громадами, забезпечення рівності і відсутності дискримінації.

З метою вдосконалення нормативно-правових засад щодо захисту прав людини пропонується здійснити наступні заходи й запровадити наступні механізми попередження соціальних конфліктів у секторі національної безпеки України: ратифікувати сукупність конвенцій ООН та протоколів Генеральної асамблеї ООН шляхом внесення відповідних змін до вітчизняного законодавства; надати Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини і законодавчо закріпити повноваження, які б відповідали міжнародним нормам роботи у секторі національної безпеки; гармонізувати вітчизняне законодавство у сфері національної безпеки про агенції й інститути сектору безпеки із відповідним міжнародним законодавством про права людини; налагодити механізм взаємодії з організаціями громадянського суспільства, відповідними правозахисними організаціями з метою проведення спільного моніторингу можливих порушень прав людини; на етапі планування національної безпеки України визначити пріоритети публічної політики безпеки, насамперед щодо захисту прав людини; розробити новітню модель комплексного механізму забезпечення національної безпеки держави та попередження соціальних конфліктів; створити мережу аналітичних центрів.

Удосконалення інституційного рівня системи механізмів попередження соціальних конфліктів передбачає розширення варіантів та форм публічного управління й використання такого інструментарію, як диверсифікованість традиційних форм публічного управління попередженням соціальних конфліктів (Національної служби посередництва та примирення й громадських організацій) та інноваційних структурних підрозділів. Варіативність інформаційно-комунікаційного рівня передбачає такі напрями використання комунікаційних технологій, як управлінський (соціальна журналістика, реклама і соціальні медіа технології, громадські комунікації, рівень освіти). Інформаційний інструментарій передбачає досягнення збалансованості між суспільними та особистісними потребами й цілями у сфері контролю за дотримання відповідних етичних норм (контроль, матеріально-моральні стимули та етичні кодекси).

Розроблено модель комплексного механізму "Quadruple Helix" для попередження соціальних конфліктів в системі публічної влади України, яка базується на теоретико-методологічних підходах до комплементарної взаємодії органів державної влади, бізнесу, громадськості та інформаційно-комунікаційної системи, яка дозволить забезпечити сталий розвиток та національну безпеку держави. Така внутрішньополітична консолідація дасть можливість сформулювати чітку внутрішньо-орієнтовану та зовнішньо-інтегративну політику, яка сприятиме підтримці лідерських конкурентних позицій у світі та національній безпеці (рис. 3).

Враховавши сучасний стан в державі, який свідчить про необхідність забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку та національної безпеки, передбачено наступні напрями попередження соціальних конфліктів: 1) становлення розвиненого громадянського суспільства; проведення просвітницької роботи щодо необхідності і можливих напрямках участі людей в процесах публічного управління; забезпечення сталого розвитку; 2) сприяння збалансованості політичної влади; оптимізація кадрового забезпечення; 3) надання якісних соціальних послуг державою; 4) розвиток інформаційно-комунікативних технологій, правової держави; 5) розробка механізмів соціального корпоративного врядування. В межах таких напрямів злагоджена координація між органами державної влади та громадянським суспільством базується на підставі індивідуального і колективного залучення суб'єктів механізмів попередження соціальних конфліктів управлінських процесів із можливістю встановлення своїх правил гри.

Тому під час такої партнерської взаємодії відбувається не просто включення громадськості та бізнесу до публічного управління, а й їх результативне взаємозближення із органами державної влади у напрямку досягнення консенсусу.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення важливого науково-теоретичного завдання, що полягає у розкритті й теоретико-методологічному обґрунтуванні державотворчого характеру формування механізмів попередження соціальних конфліктів у системі публічного управління національною безпекою держави і розробці практичних рекомендацій щодо їх удосконалення на основі забезпечення реалізації прав людини та впровадження новітньої інноваційної моделі "Quadruple Helix". Результати досліджень свідчать про реалізацію мети і завдань дослідження, що дозволило сформулювати наступні висновки та рекомендації:

1. Еволюція наукових досліджень щодо сутності соціальних конфліктів та їх публічного управління дозволяє стверджувати про поступовий відхід від поширеного суспільно-філософського трактування їх змісту й природи походження, якому властиві

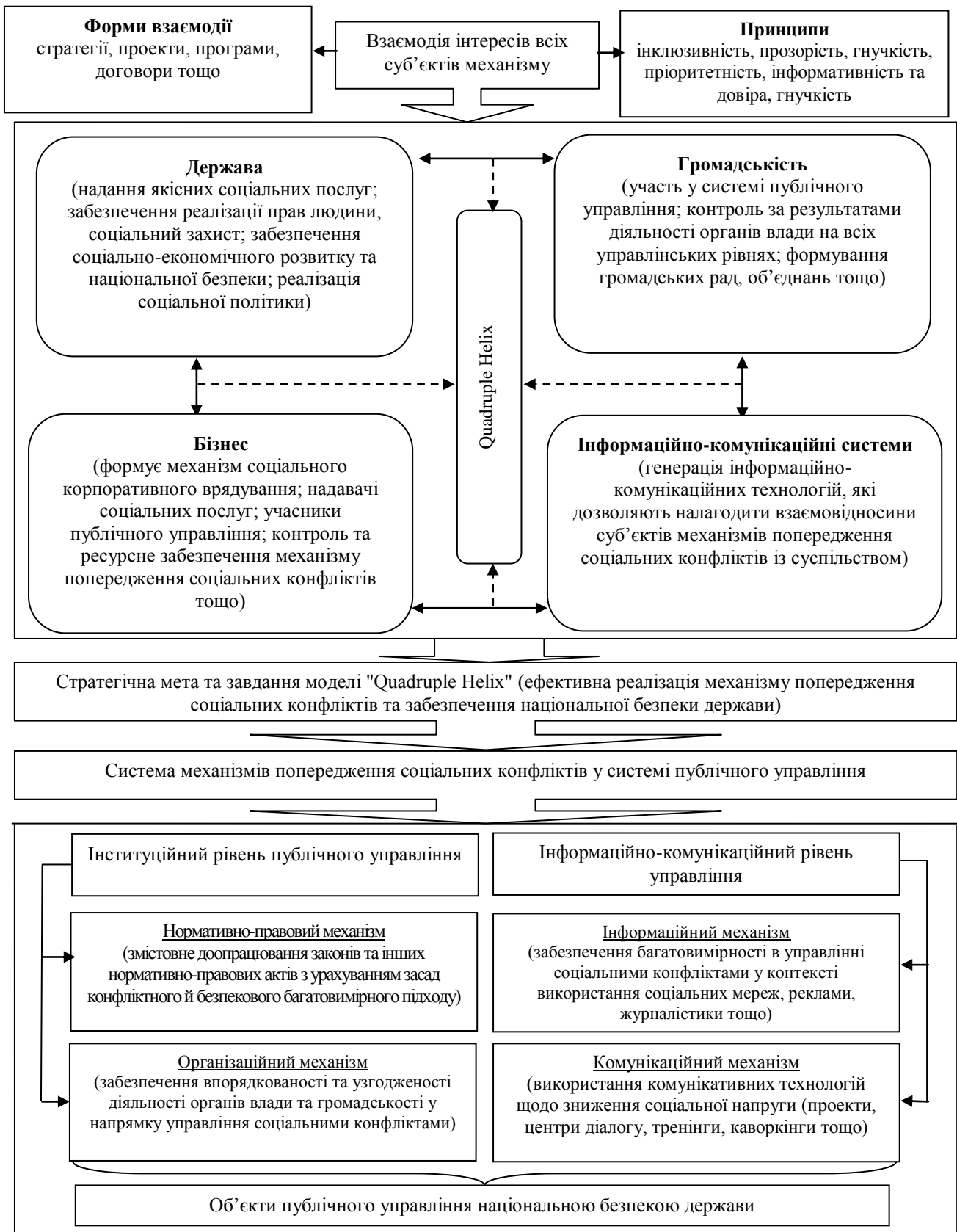

Рис. 3 – Концептуальна структура моделі комплексного механізму "Quadruple Helix" щодо попередження соціальних конфліктів в системі публічного управління національною безпекою держави

визначеність кола учасників, передбачуваних форм взаємодії, нормативно-правових та інших регуляторів й механізмів впливу тощо. В сучасних умовах відбувається суттєве

урізноманітнення соціальних конфліктів, які значно відрізняються від попередніх (класичних) підходів та потребують системного застосування наукових досліджень не лише теорій соціальних конфліктів, а й теорії національної безпеки. Встановлено, що соціальний конфлікт безпосередньо пов'язаний з національною безпекою держави як певного стану захищеності суспільства від деструктивних екзогенних та ендогенних впливів. Суспільною реакцією на виникнення загроз і небезпек мають стати механізми публічного управління соціальними конфліктами у контексті забезпечення національної безпеки держави. Під публічним управлінням соціальними конфліктами як чинника забезпечення національної безпеки держави запропоновано розглядати комплекс взаємопов'язаних організаційно-економічних форм демократичного управлінського впливу інститутів держави та громадськості на попередження, мінімізацію або подолання конфліктних ситуацій у суспільстві та, як наслідок, забезпечення національної безпеки держави.

2. Міждисциплінарний джерелознавчий аналіз наукових поглядів на визначення змісту соціального конфлікту в системі публічного управління та його негативного впливу на національну безпеку держави свідчить, що в сучасному науковому дискурсі існує значна кількість різноманітних підходів до розуміння й розкриття проблематики соціальних конфліктів та їх публічного управління для забезпечення національної безпеки. Проведений аналіз наукових доробок вітчизняних й зарубіжних вчених дозволив систематизувати п'ять підходів: суспільно-філософський (соціальний конфлікт є формою прояву антагоністичної суперечності, що виникає між суб'єктами суспільно-історичного процесу і потребує негайного розв'язання); політико-економічний (передбачає визначення причин сучасних конфліктів на основі синтезу раціональних та ірраціональних мотивів й дій сторін з метою завчасного попередження соціальних конфліктів та їх впливу на економіку й політичний стан держави); нормативний (соціальний конфлікт є особливим станом відношень між індивідуумами, соціальними групами, країнами, який визначається законодавством і нормами міжнародного права); процесний (соціальний конфлікт як процес, який досліджує розвиток його певних стадій, починаючи з латентних форм до застосування насилля; як сукупність наслідків та подій); інституційний (сучасні соціальні конфлікти характеризуються багатовимірністю технологій боротьби, сплетінням інтересів різних інститутів, а саме держави, бізнесу та громадськості).

3. На основі обґрунтованих у дисертації закономірностей функціонування системи публічного управління соціальними конфліктами та проведеного порівняльного аналізу причин їх виникнення, класифіковано чинники соціальних конфліктів в системі публічного управління. До соціально-економічних чинників належать: порушення соціальних та економічних прав населення, криза формальної економіки, інтенсифікація конкуренції, економічні мотиви пошуку ренти, приватизація тощо; до інституційних відносимо неефективність державної політики та недосконалість громадського управління. Представлені чинники соціальних конфліктів в системі публічного управління сприяють формуванню механізму діагностування ознак соціальних конфліктів та своєчасного запровадження цільових заходів публічної політики щодо вирішення завдань забезпечення національної безпеки держави. Чинники, які провокують перехід соціального конфлікту до насильницької фази, безпосередньо негативно впливають на національну безпеку держави, та є невинуватими жорстокими репресивними заходами щодо учасників конфлікту з боку інституту держави, обмеження фундаментальних прав і свобод громадян.

4. Як результат поєднання теоретико-концептуальних засад теорії соціального конфлікту та національної безпеки запропоновані такі дихотомічні конструкції впливу соціальних конфліктів на національну безпеку: 1) соціальний конфлікт як виклик національній безпеці (є невід'ємним атрибутом повсякденної взаємодії індивідів й соціальних груп і не потребує негайної спеціальної реакції на його нейтралізацію); 2) як загроза національній безпеці (може мати як разовий, так і системний характер прояву, який сприймається як дисфункціональний вплив, що здатен нанести значну шкоду державі, окремому індивіду всьому суспільству); 3) як небезпека національній безпеці (свідчить про реальну можливість критичного стану в державі, який ставить під сумнів її подальший розвиток у попередній якості, загрожуючи процесу існування). Відповідно до теорії соціальних систем, на її "вході" варто визначити не лише вимоги й підтримку зі сторони суспільства, а й конфлікти, які стимулюють систему до прийняття рішень та виконання завдань, що комплементуються з концептом забезпечення національної безпеки держави. Законодавство України з питань національної безпеки і оборони на сьогодні містить недостатньо структурований перелік загроз національній безпеці, серед яких превалюють конфлікти соціального гатунку. Актуальним кроком в системі публічного управління є осучаснення переліку загроз, які стоять перед національною безпекою України, їх паспортизація й визначення механізмів публічного управління подолання соціальних конфліктів.

5. Існуючий в сучасній Україні спосіб інституціоналізації публічного управління в контексті врегулювання соціальних конфліктів поєднує посттоталітарні та демократичні елементи, які проявляються негармонізованістю взаємовідносин держави і громадянського суспільства. Державні соціальні інститути нездатні ефективно виконувати покладені на них функції в умовах глобалізації та розвитку інформаційного суспільства. Пріоритетними напрямками вдосконалення інституціоналізації публічного управління соціальними конфліктами мають бути: формування ефективних соціальних ліфтів; реформування інститутів влади у напрямку підвищення їх результативності, відповідальності, прозорості й підзвітності перед суспільством; адаптація до європейських стандартів у контексті проведення адміністративно-територіальної реформи щодо децентралізації і субсидіарності; сприяння розвитку інститутів громадянського суспільства через підвищення рівня соціальної свідомості громадян та формування активної соціальної культури; налагодження взаємодії та відповідальності всіх легітимних гілок влади; руйнування монополії на владу, а саме знищення олігархічних фінансово-промислових груп.

6. Узагальнено та розширено уявлення щодо пріоритетних напрямів попередження та вирішення соціальних конфліктів, які зумовлені обмеженнями в застосуванні варіативності публічного управління соціальними конфліктами в Україні. Розгляд зарубіжного досвіду публічного управління соціальними конфліктами як чинника забезпечення національної безпеки, дає можливість стверджувати про пріоритетність існування профілактичної та інформаційно-консультаційної функції у публічному управлінні таких конфліктів, а також забезпечити принцип диверсифікації основних форм участі громадськості в процесах управління, що позитивно впливає на систему публічного управління соціальними конфліктами та національну безпеку держави. Виявлено, що в провідних країнах світу поширені діалогові форми взаємодії органів державної влади, громадськості та інформаційної системи у напрямку нейтралізації загроз соціальних конфліктів в державі. Визначено, що така діалогова взаємодія в європейських державах реалізується у вигляді систем Електронний Уряд

(е-Уряд) та "Відкритий Уряд". Щодо системи становлення інформаційного суспільства із врахуванням домінант концепції е-демократії для управління соціальними конфліктами, то вона активно використовуються в США.

7. Під системою механізмів попередження соціальних конфліктів як чинника забезпечення національної безпеки держави пропонується розглядати сукупність превентивних інструментів та засобів публічної політики, орієнтованих на запобігання, управління й розв'язання різних форм соціальних конфліктів. Запропонована система механізмів попередження соціальних конфліктів складається з двох компонентів: зовнішньо-орієнтованого та внутрішньо-орієнтованого. Систематизовано механізми попередження соціальних конфліктів в контексті забезпечення національної безпеки на дві групи: інституційний (нормативно-правовий та організаційний механізми) та інформаційно-комунікаційний механізми, на які покладено завдання своєчасного діагностування загроз та реалізації заходів публічної політики спрямованих на зменшення соціально-економічної нерівності, повну реалізацію прав людини, особливо соціальних й економічних прав. Функціонування таких механізмів потребує доопрацювання легітимної нормативно-правової бази враховуючи багатомірність соціально орієнтованого підходу, інституалізації профілактики соціальних конфліктів, оновлення таких напрямів взаємодії, як соціально-громадські, інформаційні комунікації, а також розробки інноваційних проектів щодо формування компетенцій до управління соціальними конфліктами та впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій.

8. Установлено, що одним з напрямів удосконалення механізмів попередження соціальних конфліктів у системі публічного управління є синтез методології кількісного та якісного аналізу результативності реалізації прав людини в контексті діагностування радикалізації соціальних конфліктів. Запропоновано методологічно новий підхід до формування системи моніторингу забезпечення соціально-економічних і культурних прав людини, який дозволяє інтегрувати оцінку різних факторів й ризиків соціальних конфліктів у єдину аналітичну систему, яка містить дві складові: зовнішню оцінку соціальних конфліктів (між державами) та внутрішню (внутрідержавних соціальних конфліктів). Для цього пропонується запровадити інформаційно-комунікаційні технології щодо візуалізації та аналізу для збору інформації, розвитку глобальних баз даних, запровадження системи моніторингу й оцінки процесів негативного соціального розвитку, які призводять до конфліктів. На практиці це має відбуватися в умовах постійного моніторингу безпекової ситуації не лише в тих сферах, які легітимні для України (економічній, соціальній, науково-технологічній, гуманітарній, екологічній, інформаційній, цивільного захисту населення, захисту кордонів та ін.), а й сферах, про які у вітчизняному законодавстві з питань національної безпеки не йдеться (демографічна, інформаційна, енергетична, фінансова, етнонаціональна, міграційна, конфесійна тощо). Проведення такого моніторингу має опиратися на достатню кількість інформаційних джерел та комплекс відповідних показників, які мають бути розроблені для кожної адміністративно-територіальної одиниці. На основі відповідних показників має визначатися як поточний стан рівня соціального конфлікту кожного регіону, так і тенденції його змін. Виконання такої сукупності завдань можливе за умови реальної інституціоналізації публічного управління, до повноважень яких чинним законодавством віднесене врегулювання соціальних конфліктів, які можуть загрожувати національній безпеці.

9. Визначено, що удосконалення механізмів попередження соціальних конфліктів в системі публічної влади України повинно стати одним із головних завдань держави на сучасному етапі стимулювання соціально орієнтованого інформаційного суспільства. Запропонована новітня модель комплексного механізму "Quadruple Helix" щодо попередження соціальних конфліктів в системі публічної влади України та забезпечення національної безпеки, яка базується на теоретико-методологічних підходах до комплементарної взаємодії органів державної влади, бізнесу, громадськості та інформаційно-комунікаційної системи, специфічних суспільних принципах публічного управління (інклюзивність, прозорість, гнучкість, пріоритетність, інформативність та довіра), в основі якої знаходиться комплекс сучасних механізмів інституційного та інформаційно-комунікаційного рівнів. Організація процесу формування узгодженого бачення національної безпеки держави та попередження соціальних конфліктів в Україні у всіх зацікавлених груп учасників через консолідацію суспільної думки дозволить системі публічного управління своєчасно реагувати на зміни у державі, та коригувати соціально-економічну політику з урахуванням їх інтересів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Хасанов Р. Р., Бельська Т. В. Функціональні особливості інституційної поведінки суб'єктів глобального громадянського суспільства в зонах конфліктності. Публічне урядування. 2017. № 3 (8). С. 32–42. [*Особистий внесок автора* полягає в розкритті особливостей інституційної поведінки інституцій громадянського суспільства в зонах конфліктності].

2. Khasanov R. R. Influence of Social Conflicts on the State of National Security. The World of Politics, Society, geography : Scientific journal Pomeranian University in Slupsk. 2016. Year I, Issue 2. P. 65–70.

3. Хасанов Р. Р. Соціальний конфлікт: архетипна природа та механізм розв'язання. Публічне урядування. 2018. № 1 (11). С. 271–279.

4. Хасанов Р. Р. Проблематика управління соціальними конфліктами: інституціональні аспекти. Державно-управлінські студії. 2019. № 3 (14). URL : http://studio.ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/KHASANOV_DUS.pdf

5. Хасанов Р. Р. Модель впливу соціальних конфліктів на систему національної безпеки держави. Державно-управлінські студії. 2019. № 5 (16). URL : http://studio.ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2020/06/KHASANOV_DUS.pdf

6. Хасанов Р. Р. Особливості інституціонального забезпечення публічного управління соціальними конфліктами. Eurasian Academic Research Journal. 2019. № 5 (35). С. 89–93.

7. Хасанов Р. Р. Система механізмів попередження соціальних конфліктів у контексті забезпечення національної безпеки держави. Збірник наукових праць НАДУ при Президентіві України. 2019. Вип 2. С. 123–129.

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

8. Хасанов Р. Р. Особливості управління соціальними конфліктами в системі владно-суспільної комунікації. Сучасні суспільні комунікації: проблеми, пріоритети та першочергові завдання в євроінтеграційних процесах: матеріали міжнар. наук.-

практич. конф. (м. Хелм, Польща, 27 листопада 2015 р.) / за заг. ред. О. Є. Бухтатого, О. В. Радченка. Хелм–Київ : Вид-во ВАДНДУ, 2016. С. 165–169.

9. Хасанов Р. Р. Реалізація прав людини як пріоритетний напрям результативності механізмів попередження соціальних конфліктів у системі публічного врядування. Роль суспільної комунікації та мас-медіа в процесах європейської інтеграції: матеріали Польсько-Української міжнар. наук.-практ. конф. за підтримки Адміністрації Президента України П. Порошенка (м. Ченстохова, Польща, 8 травня 2017 р.). Ченстохова : ВАДНДУ, 2017. С. 204–208.

10. Хасанов Р. Р. Соціетальна ідентичність як фактор розвитку суспільства. Національні цінності й національні інтереси в системі публічного управління: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (м. Київ, 12 жовтня 2017 р.) / за заг. ред. В. С. Куйбіди, І. В. Розпутенка. К. : НАДУ, 2017. С. 110–113.

11. Хасанов Р. Р. Соціально-політичний конфлікт як процес становлення владно-управлінської еліти в перехідних суспільствах. Інновації і сучасні бізнес-технології в економіці та управлінні (союз науки і практики): матеріали I міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої XII Всеукраїнському фестивалю науки та 95-річчю Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (м. Суми, 17–18 травня 2018 р.). Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. С. 155–165.

12. Хасанов Р. Р. Особливості реформування місцевого самоврядування в контексті врегулювання соціальних конфліктів в Україні. Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи: збірник матеріалів 10-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції / за наук. ред. проф. Ю. М. Бардачова, І. П. Лопушинського, Р. М. Плюща. Херсон : ХНТУ, 2019. С. 215–218.

АНОТАЦІЇ

Хасанов Р. Р. Соціальні конфлікти у системі публічного управління як чинник національної безпеки держави. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – ПрАТ "Вищий навчальний заклад "Міжрегіональна Академія управління персоналом". – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. – Івано-Франківськ, 2020.

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення і пропонується оригінальний підхід до нового вирішення науково-теоретичного завдання, що полягає в обґрунтуванні основних засад формування та реалізації механізмів попередження соціальних конфліктів у системі публічного управління з метою забезпечення національної безпеки держави.

Обґрунтовано систематизацію дискурсного поля проблематики дослідження соціальних конфліктів як об'єкту публічного управління та їх негативного впливу на національну безпеку держави. Розкрито чинники соціальних конфліктів в системі публічного управління. Запропоновано пріоритетні напрямки вдосконалення інституціоналізації публічного управління соціальними конфліктами: формування ефективних соціальних ліфтів; реформування інститутів влади у напрямку підвищення їх результативності, відповідальності, прозорості й підзвітності перед суспільством; адаптація до європейських стандартів у контексті проведення адміністративно-територіальної реформи щодо децентралізації і субсидіарності; сприяння розвитку інститутів громадянського суспільства через підвищення соціальної свідомості

громадян та формування активної соціальної культури; налагодження взаємодії та відповідальності всіх легітимних гілок влади; руйнування монополії на владу. Обґрунтовано доцільність та формалізовано змістовність інструментарію формування структури системи механізмів публічного управління попередження соціальних конфліктів в контексті забезпечення національної безпеки. Розроблено новітню модель комплексного механізму "Quadruple Helix" щодо попередження соціальних конфліктів в системі публічного управління національною безпекою, яка базується на теоретико-методологічних підходах до комплементарної взаємодії органів державної влади, бізнесу, громадськості та інформаційно-комунікаційної системи, що дозволить забезпечити сталий розвиток та національну безпеку держави.

Ключові слова: публічне управління, соціальні конфлікти, національна безпека, громадянське суспільство, система, механізми.

Khasanov R. R. Social conflicts in the public administration system as a factor of national security of the state. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Public Administration, specialty 25.00.02 – Mechanisms of Public Administration. – The Private Joint-Stock Company "Higher Education Institution "Interregional Academy of Personnel Management". – Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas. – Ivano-Frankivsk, 2020.

The thesis presents a theoretical generalization and proposes an original approach to the new solution of the scientific and theoretical problem, which is to substantiate the basic principles of the formation and implementation of mechanisms for preventing social conflicts in the system of public administration in order to ensure national security of the state.

The systematization of the discourse field of the problems of research of social conflicts as an object of public administration and their negative impact on the national security of the state is substantiated by distinguishing 5 approaches: socio-philosophical; political and economic; normative; process; institutional. The factors of social conflicts in the system of public administration are revealed. The priority directions of improvement of institutionalization of public management of social conflicts are offered: formation of effective social elevators; reforming the institutions of power in the direction of increasing their effectiveness, responsibility, transparency and accountability to society; adaptation to European standards in the context of administrative-territorial reform on decentralization and subsidiarity; promoting the development of civil society institutions by raising the level of social consciousness of citizens and the formation of an active social culture; establishing interaction and responsibility of all legitimate branches of government; the destruction of the monopoly on power, namely the destruction of oligarchic financial and industrial groups. The necessity of adaptation of the best foreign practices on prevention of social conflicts in the system of public administration of Ukraine is substantiated. The expediency and formalized content of the tools for forming the structure of the system of mechanisms of public management of social conflict prevention in the context of national security are substantiated. The latest model of the complex mechanism "Quadruple Helix" for the prevention of social conflicts in the system of public management of national security, based on theoretical and methodological approaches to complementary interaction of government, business, public and information and communication system, which will ensure sustainable development and national state security.

Keywords: public administration, social conflicts, national security, civil society, system, mechanisms.